

QUA CHỈ SỐ PHÁT TRIỂN CON NGƯỜI (IDH) CỦA LIÊN HIỆP QUỐC

Ảnh: ĐOÀN ĐỨC MINH

TRẦN NGỌC HIỀN

I. Chỉ số thu nhập quốc dân đầu người thường được sử dụng để biểu hiện trình độ phát triển kinh tế của một nước. Nếu sử dụng chỉ số này thì Việt Nam thuộc số các nước nghèo nhất thế giới vì theo thống kê của Liên Hiệp Quốc (LHQ) năm 1991, thu nhập quốc dân đầu người của Việt Nam chỉ đạt 250 đô-la Mỹ. Mozambique là nước nghèo nhất trong năm đó có thu nhập đầu người không quá 78 đô-la Mỹ.

Theo cách sắp xếp trên thì phải vượt 1.000 đô-la Mỹ mới đứng vào hàng các nước có thu nhập đầu người cao, nghĩa là những nước tương đối giàu và giàu. Trong số những nước này, Botswana nằm ở vị trí thấp nhất nhưng cũng đạt thu nhập đầu người 1.488 đô-la Mỹ năm 1991.

Chỉ số này chỉ biểu hiện đời sống về mặt kinh tế. LHQ nhận định rằng do đó mà nó không phản ánh đầy đủ trình độ phát triển của một nước nên đã thiết kế, công bố và áp dụng từ năm 1990 một chỉ số mới trong việc sắp xếp các nước giàu nghèo. Đó là chỉ số IDH (Indice de développement humain), chỉ số về sự phát triển của con người. Kể từ năm đó, chỉ số này đã được áp dụng rộng rãi trong các văn kiện và tài liệu của LHQ.

Chỉ số IDH gồm ba nhân tố: nạn mù chữ, tuổi thọ và thu nhập quốc dân đầu người. Tuy chưa phải hoàn chỉnh song nó biểu hiện đầy đủ hơn chỉ số thu nhập quốc dân đầu người để chỉ trình độ phát triển của một nước. Nếu áp dụng chỉ số này thì theo các bảng sắp xếp của LHQ, Việt Nam đứng ở một vị trí khá quan trọng.

Chỉ số IDH được chia thành ba chặng từ 0 đến 100: những nước vượt quá con số 80 là những nước có trình độ phát triển cao, từ 50 đến 79 là trình độ phát triển bậc trung (trong đó có Việt Nam) và dưới 50 là trình độ thấp kém. Việt Nam được LHQ cho điểm số 60,8 trên cả Indonésie (chỉ đạt điểm số 59,1 trong năm 1991 tuy thu nhập quốc dân đầu người là 473 đô-la Mỹ (*)).

(*) Số liệu bài này viết theo *Les Chiffres du Monde en Poche* do tờ *The Economist* xuất bản 1991, tái bản 1992.

* PIB TỔNG THU NHẬP ĐẦU NGƯỜI : NHỮNG NƯỚC THẤP NHẤT

1. Mozambique	78	11. Bangladesh	179
2. Cambodge	83	12. Malawi	186
3. Éthiopie	114	13. Zaïre	193
4. Tanzanie	123	14. Bhoutan	197
5. Lào	129	15. Burkina Faso	204
6. Madagascar	139	16. Ouganda	204
7. Afghanistan	143	17. Burundi	214
8. Việt Nam	154	18. Mali	217
9. Tchad	159	19. Sierra Leone	233
10. Népal	160	20. Somalie	241

* CHỈ SỐ PHÁT TRIỂN CON NGƯỜI IDH

1. Nhật	99,6	41. Rumanie	86,3
2. Thụy Điển	98,7	42. Venezuela	86,1
3. Thụy Sĩ	98,6	43. Koweit	83,9
4. Hà Lan	98,4	44. Jamaïque	82,4
5. Canada	98,3	45. Colombie	80,1
6. Na Uy	98,3	46. Malaysia	80,0
7. Úc	97,8	47. Albanie	79,0
8. Pháp	97,4	48. Sri Lanka	78,9
9. Đan Mạch	97,1	49. Bắc Triều Tiên	78,9
10. Anh	97,0	50. Ile Maurice	78,8
11. Phần Lan	96,7	51. Brésil	78,4
12. Tây Đức	96,7	52. Paraguay	78,4
13. Bỉ	96,6	53. Thái Lan	78,3
14. Tây Tây Lan	96,6	54. Các vương quốc Ả Rập thống nhất	78,2
15. Ý	96,6	55. Irak	75,9
16. Tây Ban Nha	96,5	56. Équateur (Ecuador)	75,8
17. Hoa Kỳ	96,1	57. Peru	75,3
18. Irlande	96,1	58. Jordanie	75,2
19. Áo	96,1	59. Thổ Nhĩ Kỳ	75,1
20. Israel	95,7	60. Nicaragua	74,3
21. Đông Đức	95,3	61. Mông Cổ	73,7
22. Hi Lạp	94,9	62. Liban	73,5
23. Hồng Kông	93,6	63. Nam Phi	73,1
24. Tiệp Khắc	93,1	64. Libye	71,9
25. Chili	93,1	65. Trung Quốc	71,6
26. Liên Xô	92,0	66. Philippines	71,4
27. Bungari	91,8	67. Arabie Saoudite	70,2
28. Costa Rica	91,6	68. Cộng hòa Dominicaïne	69,9
29. Uruguay	91,6	69. Syrie	69,1
30. Hungari	91,5	70. Iran	66,0
31. Nam Tư	91,3	71. Tunisie	65,7
32. Ba Lan	91,0	72. El Salvador	65,1
33. Argentine	91,0	73. Botswana	64,6
34. Nam Triều Tiên	90,3	74. Algérie	60,9
35. Singapore	89,9	75. Việt Nam	60,8
36. Bồ Đào Nha	89,9	76. Guatemala	59,2
37. Trinité-et-Tobago	88,5	77. Indonésie	59,1
38. Panama	88,3	78. Lesotho	58,0
39. Cuba	87,7	79. Zimbabwe	57,6
40. Mèhicô	87,6	80. Honduras	56,3

II. Mục tiêu của sự phát triển là vì con người, vì phẩm chất cuộc sống của con người chứ không phải chỉ vì mức sống. Con người là vốn quý nhất, là động lực đồng thời cũng là mục tiêu của sự phát triển. Đánh giá sự phát triển qua mức sống, chỉ thuần kinh tế là chưa đủ vì có nước tuy thu nhập quốc dân đầu người PIB (Produit Intérieur Brut)

ất cao nhưng phân phối quá chênh lệch, mức cao đó lại rơi vào một tầng lớp, còn đa số quần chúng thì sống dưới mức trung bình, rất nghèo và bệnh tật, đang vấp phải những vấn đề xã hội rất phức tạp khó khăn như Mỹ... Theo chỉ số phát triển con người (IDH) thì LHQ xếp Mỹ vào thứ 17 với số điểm 96,1 sau Nhật, Pháp...Cuộc tổng khủng hoảng và hoảng loạn ở các nước XHCN Đông Âu và Liên Xô do nhiều nguyên nhân và nhiều sai lầm trong đó có sai lầm là đã bỏ thời gian dài con người bị gạt ra khỏi động lực và mục tiêu của phát triển! Theo LHQ, chỉ số tổng thu nhập quốc dân (PIB = Tổng thu nhập nội địa) bị hạn chế, chỉ số phát triển con người (IDH) cũng chưa hoàn chỉnh vì cuộc sống con người, hạnh phúc con người có nhiều mặt, có nhiều nhân tố nữa ngay cả sự tự do của con người - Theo chỉ số thu nhập quốc dân đầu người (PIB) Việt Nam đứng vào hàng 10 nước thấp nhất thế giới (250 USD/1991) nhưng theo chỉ số phát triển con người (IDH) LHQ cho Việt Nam 60,8 thuộc loại nước trung bình khá, trên cả Indonésie chỉ có 59,1 mặc dù Indonésie có thu nhập đầu người cao hơn Việt Nam (473/250 USD). Việt Nam được xếp thứ 75 còn Indonésie xếp thứ 77. Điều này khẳng định từ Đại hội 6 của Đảng Cộng sản VN đến Đại hội 7 với đường lối đổi mới lấy dân làm gốc, nhà nước vì dân, do dân, của dân, đã đẩy mạnh sự nghiệp văn hóa giáo dục, nâng cao dân trí, xóa nạn mù chữ; đẩy mạnh sự nghiệp y tế xã hội, chăm sóc sức khỏe của nhân dân, đã đạt được những thành quả nhất định đáng khích lệ. Tuy nhiên ta chưa nên quá tự mãn vì theo báo cáo trước Đại hội Đoàn thanh niên toàn quốc lần thứ 6 thì ở các vùng dân tộc ít người và vùng nông thôn, số người mù chữ vẫn còn cao, số trẻ em đến tuổi không đến trường còn khá nhiều, thanh thiếu nhi suy dinh dưỡng ở mức độ báo động! Còn phải đầu tư tiên, trí tuệ, công sức nhiều hơn nữa vào các lĩnh vực này:

Nhìn xa hơn nữa chỉ số phát triển con người (IDH) thúc giục chúng ta càng phải mở cửa, chuyển mạnh sang cơ chế thị trường để hội nhập hơn nữa vào thị trường thế giới, đồng thời phải nâng cao cải tiến đẩy mạnh sự nghiệp y tế, vệ sinh, chăm sóc sức khỏe của dân hơn nữa để vừa tiếp thu được cái mới, cái giỏi, cái tốt của thế giới đồng thời vừa hạn chế được những hậu quả tiêu cực do kinh tế thị trường đem lại như tình trạng suy thoái về tư tưởng, đạo đức, nạn thất nghiệp, phân hóa giàu nghèo, bệnh tật, dễ vẫn giữ được ổn định, từng bước nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân ♣

Nền kinh tế Việt Nam bước vào năm 1993 với một diện mạo mới. Ngay những người không ưa thích chế độ chính trị của Việt Nam cũng ghi nhận một số mặt tiến triển tích cực của nó so với các năm trước.

Di nhiên, ở trong cuộc, chúng ta hiểu ý nghĩa của một biến chuyển, dù cực kỳ quan trọng, dù thể hiện mức sống và tương lai đáng phấn khởi của nền kinh tế Việt Nam, vẫn mang ý nghĩa tín hiệu ban đầu.

Con đường đi đến các thành quả của 1992 đầy gian nan, con đường củng cố và phát huy chúng vào những năm trước mắt không kém gian nan. Không có một nền kinh tế tối kỵ với quốc gia nào luôn chây ỳ ảm đạm giữa đôi bờ hoa cỏ. Bất trắc, may rủi như định mệnh phải được nhận thức trước và dự phòng. Làm kinh tế tối kỵ với cảm tính. Chỉ số kinh tế trung thực thường rất lạnh lùng, đôi khi tàn nhẫn, không phụ thuộc cái ta muốn.

Hơn nữa, cái nền hiện nay đối với chúng ta nói một cách giản lược là

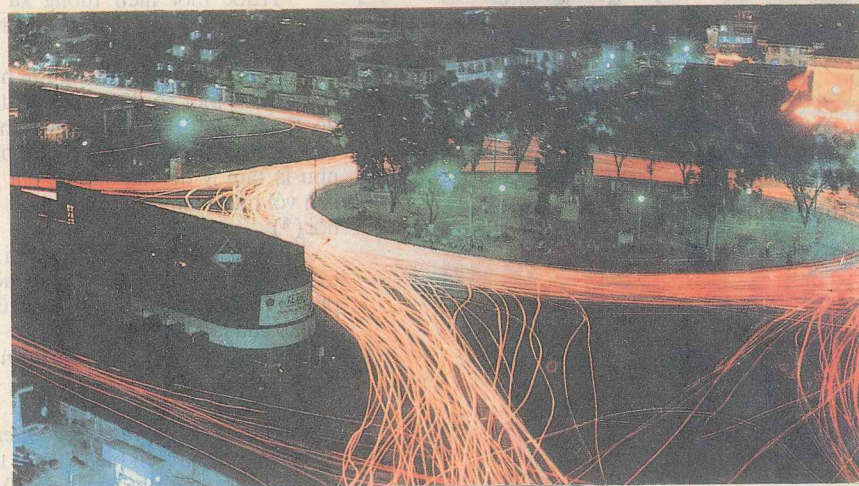
chính sách, cần thêm tích lũy... Không thể nào "đốt giai đoạn".

Cho nên, một số khái niệm phổ biến về kinh tế thị trường và kinh tế thị trường định hướng đang được trao đổi ở ta có vẻ xuất phát từ những giả định hoặc từ những tiêu chuẩn lý luận hơn là thực tiễn. Những vấn đề như "tổng sản phẩm xã hội", "thu nhập quốc dân", "tăng trưởng", "lạm phát", "quốc doanh", "thuế", "lương", v.v... còn độ co dãn lớn, ngay mấy vĩ tính cũng chưa xếp nổi tất cả vào "khuôn phép" và do đó, chưa thể cho chúng ta cơ sở tin cậy và lời khuyên xác đáng.

Trình bày khái niệm và tranh luận thì cứ trình bày, cứ "cãi", song ngay trong lĩnh vực này, chúng ta cũng phải biết chờ đợi, không "đốt giai đoạn". Những người quan tâm đến kinh tế đất nước có quyền phóng ra suy nghĩ, từ kinh nghiệm và tư duy riêng hay từ thành đạt vững chắc của khoa học kinh tế thế giới. Tranh luận giúp mở rộng kiến thức, giúp giới thiệu muôn hình nghìn vẻ của cuộc

ĐỂ VỮNG TÂM ĐI TỚI

TRẦN BẠCH ĐĂNG

nông nghiệp, chịu tác động trên chừng mực khá cao của thời tiết, của nơi tiêu thụ và của công nghệ chế biến; hai là tài nguyên thiên nhiên phần lớn đang thâm dò và xác định trữ lượng; ba là ta thiếu vốn nghiêm trọng, vốn phải vay và vay thì dính đến trăm thứ phức tạp...; bốn là nền kinh tế Việt Nam phát triển chưa phải chủ yếu theo các quy luật kinh tế - còn vô số yếu tố phi kinh tế ảnh hưởng sâu sắc đến quá trình vận hành của nó. Tức, yếu tố thúc đẩy đều kèm theo yếu tố hạn chế, có cả yếu tố không bình thường.

Nền kinh tế Việt Nam tuy dần dần hội tụ các tiền đề nhảy vọt, vẫn chưa phải là nền kinh tế đã hình thành một mặt bằng tương đối ổn định. Cần thêm thời gian, cần thêm

sống kinh tế. Đồng thời, chúng ta cố gắng tối đa lý giải tình hình hiện tại, trao đổi phương hướng tốt nhất và những biện pháp khả thi...cho từng thời gian, từng mặt, từng vùng của đất nước Việt Nam.

Ngay đối với thành công bước đầu vừa qua cũng cần một đánh giá chính xác, cụ thể: Thực chất của hiện tượng đó là gì, tại sao, đâu là cơ bản, đâu là tạm thời, đâu là tính quy luật, cần làm gì để vừa củng cố thành công vừa hạn chế vấp vấp, tránh bớt những bất ngờ v.v...

Một Việt Nam "đời thường" nếu được soi sáng từ nhiều góc độ sẽ giúp ta vững tâm đi tới... Theo tôi, đó là công hiến quan trọng nhất của lý luận kinh tế đối với đất nước trong buổi dọn mình này... ♣